

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Трансформаційні зміни та кризові явища, що відбуваються в Україні, вимагають формування ефективної моделі соціально-економічного розвитку, метою якої є створення економічно розвиненої, соціально благополучної і політично стабільної держави. Одними із нагальних та складних проблем при цьому залишаються визначення ролі держави, формування соціальної політики, регулювання соціально-трудової сфери.

Соціальна політика — чи не найважливіший напрям державного регулювання економіки, органічна частина внутрішньої політики держави, яка спрямована на забезпечення добробуту, всебічного розвитку її громадян і суспільства загалом. Соціальна політика є багатомірною системою програм і заходів, спрямованих у соціальну сферу, яка охоплює різноманітні напрями суспільного буття, а її нормальне функціонування є гарантом злагоди, солідарності в суспільстві, яка створює умови для реалізації економічної і соціальної безпеки кожного члена суспільства [1, с. 356].

Для побудови соціальної держави в Україні, на нашу думку, соціально орієнтована державна політика має враховувати низку сучасних викликів, що формують пріоритетні та невідкладні завдання соціально-економічного розвитку:

- підвищення рівня і якості життя населення, подолання бідності, і зокрема серед працюючого населення;
- відтворення середнього класу;
- підвищення рівня соціальної згуртованості і формування соціального капіталу;
- формування соціальної відповідальності та ін.

Підвищення рівня і якості життя населення для України залишається невирішеною проблемою протягом багатьох років. За цими показниками Україна значно відстає від своїх європейських сусідів. Так, наприклад, рівень ВВП на душу населення в Україні (6,46 тис. дол.) майже втричі менший за відповідний показник у

Польщі (17,99 тис. дол.). Середня заробітна плата в Україні становить на 2009 р. (241 дол.) значно нижча за рівень оплати праці у Польщі (1200 дол.), Угорщині (620 дол.), Сербії (455 дол.), Румунії (390 дол.) [2, с. 163]. До того ж Україна, не подолавши всіх наслідків кризи 1990-х рр. і не досягши докризового рівня ВВП, у 2008 році увійшла в нову економічну кризу, яку з кінця 2009 р. вже відчула через зниження якості життя переважна більшість населення країни.

Формування сильного середнього класу в Україні може забезпечити основу побудови благополучної країни і соціально орієнтованого та демократичного суспільства. Середній клас, щоб виконувати провідну роль у позитивних змінах у сфері соціально-економічного розвитку суспільства, має володіти такими ознаками: бути представленим значною групою людей (не менше 40—50 % населення), рівень матеріального добробуту не нижче середнього, в тому числі наявність власного бізнесу, інтелектуального капіталу, приватної власності; високий освітній, професійно-кваліфікаційний та інтелектуальний рівень; гідні умови та високий рівень змістовності та творчої складової праці; активна роль у суспільстві й соціально-політичній вертикалі [3, с. 16].

Глобальні процеси інтелектуалізації економіки накладають відбиток і на проблему розширеного відтворення середнього класу, яке починає більшою мірою залежати не від темпів нагромадження і розподілу фінансового капіталу, а від формування, розвитку й використання інтелектуального капіталу. Середній клас сьогодні має стати класом інтелектуалів.

У розвинутих постіндустріальних країнах інтелектуальні здібності людини та рівень її освіченості значною мірою визначають і рівень її доходів, і соціальний статус. Якщо на початку ХХ століття близько 70 % власників компаній обмежували свою освіту рамками середньої школи, то сьогодні більше 95 % менеджерів мають вищу освіту, а біля двох третин — вчені ступені. В міру того, як поширення інформаційних технологій відкриває все ширші можливості створення власного бізнесу без значних початкових капіталовкладень, перерозподіл національного багатства в бік інтелектуального класу активізується. Близько 80 % сучасних американських мільйонерів не збільшили активи, які дісталися їм у спадок, а самі заробили свій статок. Нині прошарок високоосвічених людей складає найбільш заможну частину постіндустріального суспільства, яка здатна до стійкого відтворення [4, с. 191].

На жаль, в Україні у сфері відтворення середнього класу ще не вирішені інші нагальні проблеми щодо розвитку підприємництва, захисту прав власності, реформування господарського, податкового, митного законодавства тощо.

Соціальна держава неможлива без ефективної й плюралістичної демократії, яка, у свою чергу, неможлива без соціальної згуртованості населення країни і формування соціального капіталу.

За визначенням Світового банку, соціальна згуртованість — це такий стан, за якого група людей у межах певної території — країни, демонструє здатність до співпраці, що, в свою чергу, створює інституційну можливість для продуктивних змін. Це абсолютно не означає, що люди крокують в одному напрямку, думають однаково, мають однакові погляди. Соціальна згуртованість — це можливість без втрати індивідуальних відмінностей забезпечити координацію, співпрацю заради реалізації критично важливих цілей суспільства. Соціальна згуртованість складається з двох важливих параметрів сучасного демократичного суспільства: рівня «соціальної інклюзивності» (від англ. *to include* — охоплювати, включати) і рівня розвитку соціального капіталу [2, с. 162].

Соціальна згуртованість — це сукупність соціально критичних елементів суспільного розвитку, якої практично не було в жодній економічній стратегії не тільки України, а й інших пострадянських країн. Вона зачіпає такі найважливіші питання, як: формулювання й просування сучасної та прагматичної національної ідеї; зниження рівня диференціації доходів населення (реалізація принципу соціальної справедливості); здійснення більш сучасної гендерної політики та політики у сфері сексуальних менших; забезпечення залученості всіх соціальних верств до активного життя; формування системи настанов і суспільних цінностей, що утверджують філософію особистого й суспільного успіху, здорового способу життя тощо [2, с. 164].

У свою чергу, згідно зі світовим досвідом дієвим інститутом соціальної згуртованості нації і суспільства стає формування соціальної відповідальності.

Соціальна відповідальність — це новий тип мислення, нова культура здійснення економічної діяльності, усвідомлення необхідності сталого розвитку суспільства. За версією Світової Ради компаній зі сталого розвитку, корпоративна соціальна відповідальність — це довгострокове зобов'язання компаній поводитися

етично та сприяти економічному розвитку, одночасно покращуючи якість життя працівників і їх родин, громади й суспільства загалом. За визначенням Організації Економічної Співпраці та Розвитку (ОЕСД), сталий розвиток передбачає збалансованість економічних, соціальних та екологічних цілей суспільства, інтеграцію їх у взаємовигідні приписи та підходи (policies and practices).

Тенденції розвитку як великих міжнародних компаній, так і невеликих регіональних свідчать про переосмислення ними їх взаємодії із середовищем, у якому вони функціонують. Основним завданням такої взаємодії є краще реагування на потреби споживачів, партнерів, суспільства та довкілля. Водночас, можна виділити три основні сторони, залучені до процесу регулювання та підтримки соціальної відповідальності бізнесу на національному рівні: державні установи, громадськість (громадські організації, дослідницькі інститути та інші мозкові центри) та бізнес, що представлений компаніями, або бізнес-асоціаціями.

Таким чином, соціальний розвиток в Україні невіддільно пов'язаний із глобальними та національними зрушеннями у соціально-економічній сфері, зокрема із проблемами забезпечення високого рівня і якості життя населення, соціальної відповідальності, відтворення середнього класу тощо. Разом з тим забезпечення соціально-економічного розвитку нашої держави не вичерпується розглянутими аспектами та потребує подальших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Фурдичко Л. О.* Соціальна політика в системі освіти та охорони здоров'я України / Л. О.Фурдичко, Л. Є. Фурдичко // Науковий вісник НЛТУ України. — 2010. — Вип. 20.13. — С. 356—361.
2. *Полунєєв Ю. В.* Соціальна згуртованість як складова економічного прориву / Ю. В. Полунєєв // Науковий вісник Ужгородського університету. — Серія Економіка. Спецвипуск 33. Частина 1. — 2011. — С. 161—166.
3. *Кір'ян В.* Перспективні напрями соціального розвитку та механізм їх реалізації в Україні / В. Кір'ян // Україна: аспекти праці. — № 4. — 2011. — С. 13—18.
4. *Мазурок П. П.* Роль теорії постіндустріального суспільства у формуванні сучасного типу працівника / П. П. Мазурок // Актуальні проблеми економіки. — 2004. — № 3 (33). — С. 187—195.